

TAUSTA: Talvivaara haisee ja pölyää

julkaistu tänään klo 15:11, päivitetty tänään klo 15:53

Kaivoksen räjäytykset heittävät pölyä ilmaan.

Kuva: YLE

Euroopan suurimmaksi ja uudenaikaisimmaksi kehitetyn Talvivaaran kaivoksen päästöt aiheuttavat harmia Kainuussa. Ympäristölupien mukaan haittojen piti pysyä kaivosalueella. Parin ensimmäisen toimintavuoden kuluessa on paljastunut, että rikki haisee ja pöly lentää kauas kaivokselta.

Talvivaaran kaivososakeyhtiön sinivalkoiset mainosliput lepattavat likaisenharmaana kaivosyhtiön pääportilla Sotkamon Mustamäellä.

Oikein. Paikan oikea nimi on Mustamäki. Alueen kalliot ovat kuulua Kainuun mustaliusketta. Nimensä kaivosyhtiö on ottanut kymmenen kilometrin päässä kaakossa olevalta Talvivaaralta. Se on Natura-alue, säilöttyä Kainuun korpien kuiskintaa. Luontohenkinen nimi sointuu kansainväliselle pörssi-yhtiölle.

Lassin luontopolku

On tiistai, maaliskuun toinen päivä 2010. Olemme tulleet kuvaamaan louhintaräjäytystä, koska alueen asukkaat kilometrien päästä valittavat tärinästä. He valittavat myös kaiken sotkevasta grafiittipölystä ja astmakohtauksia aiheuttavasta rikinhajusta.

Ajamme Talvivaaran kuvauspaikalle kaivostoiminnan päällikön Arto Suokkaan mustan maasturin perässä pitkin Lassin luontopolkua. Se on kaivosalueen halkaiseva kiitoratamainen päätie. Tien nimi lukee kyltissä ja on annettu kaivoksen nykyisen johtajan Lassi Lammassaaren mukaan. Yhtä näyttävälle baanalle Talvivaaran johtajat laskeutuvat Heathrow'ssa kun menevät esittelemään yhtiötä sen kotipörssiin Lontooseen.

Kemiitti pölläyttää

Talvivaaran kaivososakeyhtiön avolouhoksella räjäytetään mustaliuskekalliota. Se sisältää yhtiön saalistamaa nikkeliä, sinkkiä ja kuparia. Louhinnassa syntyvät paukku paukulta 2,4 kilometriä pitkän avolouhoksen jättiläisenportaat. Porras on viisitoista metriä korkea ja seitsemänkymmentä metriä leveä.

Asetumme kuvaamaan räjäytystä vajaan kilometrin päästä. Suokkaan mukaan latauksessa on 40 000 kiloa Kemiitti 510 -nimistä ainetta. Se on kolmen nesteen yhdistelmä, joka on pumpattu kallioon porattuihin räjäytysreikiin.

Varoitussireenin piippaus tihenee. Neljännestä vaille kaksi iltapäivällä näemme, kuinka hiilenmustanharmaa, kamman piikkejä muistuttava räjähdysten rivistö purkautuu ylöspäin sulautuen saman tien yhtenäiseksi pilveksi. Samalla räjähdysten ääni ehtii korviimme. Muutamassa minuutissa räjähdyspilvi on hävinnyt ankean harmaaseen pilvitaivaaseen, joka sataa märkää lunta.

Rantasaunan kuistilla

Kajaanissa asuvalla Ari Kanasen perheellä on nätti punainen rantasauna Hakonen-nimisen lammen rantatörmällä kolmen kilometrin päässä kaivoksesta. Hakonen on ollut kirkasvetinen lähde, mutta 1970-luvulla tehdyt tehometsätalouden ojitukset ovat tummentaneet vettä. Nyt Hakonen on paksussa jäässä ja hangessa.

Kananen harjaa lunta saunan kuistilta ja lumi on aavistuksen harmaata. Pihalla hanki on pöyhittäessä harmahtavaa. Kuin harmaalla sävytettyä valkoista seinälatesia.

Kuvaajaa varten Kananen tekee kuistinpenkiltä valkoisella talouspaperilla koepyyhkäisyä. Paperi muuttuu hiilenmustanpuhuvaksi.

- Joka kerta, kun tuulee kaivokselta päin, on pahimmillaan päivittäin pyyhittävä pölyt.

(YLE)

Kanasen mukaan pölypiina on alkanut kaivoksen tulon jälkeen. Viime keväänä kaivosyhtiö kävi Kanasen mukaan imurilla puhdistamassa mökin ja saunan ulkoseinät. Nyt seinähirsissä näkee

silmillä lyijykynän jäljen värisen pölyn. Toimittajan tutkiva koepyyhkäisy saunan seinähirteen mustuttaa etusormen.

- Näitä haittoja on pölyn lisäksi melu ja tärinä ja nyt viimeisimpänä rikkivetyhaju. Sitä ei kukaan osannut odottaa. Me on oltu Kajaanin asunnolla tänä talvena ihan mielellään.

Lasien kilinää

Keltaisenruskea tiilitalo seisoo pellon reunassa kilometrin päässä rantasaunasta. Se on Ari Kanasen vanhempien koti. Äiti Salme Kananen on muiden kainuulaisten tavoin ihmetelty, miksi laajoissa YVA-selostuksissa ja Talvivaaran kaivoksen ympäristöluvassa ei puhuttu haittojen leviävän kaivospiirin ulkopuolelle

- Hajuhaitoista ei ollut mitään ja tärinän ja pölyn sanottiin pysyvän kaivosalueella. Räjähätyksissä maa tärisee ja paineaalto helisyyttää ikkunoita ja astioita kaapissa, sanoo Salme Kananen.

Salmen mies Juhani sai syksyllä voimakkaasta rikinhajusta astma-kohtauksen metsässä. Myös Kainuun ELY-keskukseen on tullut soittoja hengityshaitoista.

Vuokatista hajuvalituksia

Rikki on haistettu ajoittain Kajaanissa, josta on matkaa kaivokselle kolmekymmentä kilometriä. Jopa sadan kilometrin päästä Pohjois-Savon Sonkajärveltä on kiirinyt hajuhavaintoja.

Kainuun ELY-keskuksen ympäristögeologi Ilkka Haataja valvoo kaivoksen edesottamuksia viran puolesta. Mädan kananmunan löyhyä on huolestuttanut myös puolen tunnin ajomatkan päässä kaivokselta olevaa Vuokatin matkailukeskusta. Senkin brändi on puhtaus ja luonto.

- Kyllä Vuokatista on tullut useita valituksia hajusta silloin, kun tuulen suunta on ollut sinne, sanoo Haataja.

Vallitsevat tuulet alueella tulevat lounaasta eli menevät kaivokselta Vuokatin vaaroille.

Talvivaara lupaa vain hajuttomuutta

Kaivosyhtiö on luvannut syksystä lähtien, että haju loppuu pian ja sen eteen tehdään kaikki. Haju syntyy selitysten mukaan biokemiallisessa prosessissa jossa käytetään rikkivetyä. Lemu yritetään taltuttaa lipeällä.

Talvivaaran kaivososakeyhtiön bioliuotusmenetelmää on hämmästely ja ihasteltu laajalti. Syntyy helposti kuva, että nikkeli, sinkki ja kupari otetaan talteen bakteerien avulla - kuin kesämökin kompostissa. Tosiasiassa biokemiallisessa prosessissa käytetään säiliöauto- ja junavaunutolkulla kemikaaleja. Koneissa ja laitteissa on ollut monenlaista vikaa ja tuotanto on seisonut välillä. Yhtiön mukaan juuri käynnistyksissä rikinhaju pääsee leviämään.

Kaivostoiminnan päällikkö Arto Suokas lupaa, että haju loppuu lähiaikoina, kunhan pesureihin saadaan potkua. Entäpä kaivosalueen ulkopuolelle leviävä kiusallinen pöly ja tärinä?

- Pölyä ei saada sataprosenttisesti pois. Mehän räjäytetään kiveä ja pölyä syntyy, mutta me pyritään minimoimaan pölyn määrä.

Pölyämistä on yhtiön mukaan vähennetty luopumalla avomurskaimista ja –kuljettimista. Räjätysten pöly ja paineaallot vähenevät Suokkaan mukaan kuta syvemmäs avolouhos pääsee.

Sokkeli poikki

Lähimpänä kaivosta on Esko Korhosen tiilitalo. Kymmenen vuotta vanha rakennus on omistajan mukaan kärsinyt vahinkoa räjäytyksistä.

- Viidestä kohdasta on sokkeli poikki, uuni ja palomuri rikki ja seinässä halkeamia, sanoo Korhonen.

Talvivaaran kaivostoiminnan päällikkö Arto Suokas on toista mieltä.

- Me ei uskota toimintamme vaikuttaneen suuresti näihin muodostuneisiin rakoihin.

Korhonen on pyytänyt ympäristöviranomaisia keskeyttämään räjäytykset. Kainuun ELY-keskus on pyytänyt Talvivaaran kaivosyhtiöltä selvitystä asiasta. Kaivosyhtiö selvittää asiaa konsulteilla, joiden tärinämittari on ollut pari päivää Korhosen kuistilla.

Päästöt ympäristöluvan vastaisia

Ympäristöluvan mukaan hajua ja pölyä ei pitänyt kulkeutua kaivosalueen ulkopuolelle. Tärinän arvioitiin voivan vaikuttaa vähän perustuksiin Korhosen talon vaiheilla. Haitat kilometrien päässä kaivospiiristä ovat ympäristöluvan vastaisia. Luvan esittelijänä ympäristölupavirastossa ollut Sami Koivula Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta asettelee virkamiesmäisesti, etteivät haitat ole luvan mukaisia.

- Talvivaaran kaivoshankkeessa hakemuksessa oli lähtökohtaisesti esitetty, että toiminnasta ei aiheutuisi pilaantumista kaivospiirin ulkopuolelle, sanoo ympäristöneuvos Koivula.

Viranomaiset voivat tiukentaa lupaehtoja selvitysten jälkeen.

Uraani yllätti myös

Yllätykset Talvivaarassa jatkuvat. Viime kuussa Talvivaaran kaivososakeyhtiö räjäytti uutispommin. Se kertoi tähtäävänsä uraanituotantoon. Yhtiön mukaan kaivokselta on bioliuotettavissa 350 tonnia uraania vuodessa. Yhtiön rinnalla tiedon todistivat Säteilyskeskuksen ja Geologian tutkimuskeskuksen asiantuntijat.

300-sivuisessa, Lapin vesitekniikka Oy:n tekemässä Talvivaaran YVA:ssa uraani mainitaan vuonna 2005. Siitä käy ilmi, että Talvivaaran malmista on bioliuotuksella irrotettavissa 0,005% uraania. Uraani mainitaan myös kaivosyhtiön lupahakemuksessa.

Yhtiön laskutoimituksen mukaan valtavat louhintamäärät kerryttävät 350 tonnia uraania vuodessa. Nyt uraani menee jätekasaan. Yhtiön kannalta siinä haaskataan kymmeniä miljoonia euroja.

Satojen tonnien uraanijätteestä vaietaan täysin Pohjois-Suomen ympäristökeskuksen vuonna 2007 antamassa ympäristöluvassa. Kaksisataasivuisesta luvasta ei löydy hakusanoilla ”uraani”, ”säteily” tai ”radioaktiivisuus” ainuttakaan osunaa.

Mannaa taivaasta

Talvivaaran kaivosta tuskin Kainuussa moni vastustaa. Se on nyt leivän isä, kun paperiteollisuus on häipynyt globaalin taivaanrannan taa.

Kanasten omakotitalo on Tuhkakylän reunalla. Nimissä on ennettä. Natura-Talvivaaran nimen kopioinut kaivosjättilouhii Mustamäellä pölisevää malmia. Tuhkakylällä ei sada mannaa Kainuun lapsille. Sieltä sataa tuhkaa.

YLE Uutiset / Tapani Leisti